

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemane za celo leto 3 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 75 kr. in za četrt leta 90 kr., — po pošti prejemane pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 40 kr. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (inserate) vzprejmlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 8 kr., za dvakrat 12 kr., za trikrat 15 kr. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 25. februarja 1898.

Politiški oddelek.**Kdo je „inferijoren“ in kdo „superijoren“ na Kranjskem.**

Minolo nedeljo so se primerili v Ljubljani izgredi, kateri sicer niso nikomur nič koristili, pač pa dali nemškemu časopisu povod, da je na podoben način ščuvalo ves nemški svet proti Ljubljani in proti Slovencem sploh ter naš narod na nezaslišan način zasramovalo.

Nemško časopisje je pri tej priliki zopet jedenkrat bobnalo ob kžo nemške kulturne superijornosti in naš narod pitalo z najraznovrstnejšimi psovki, katere naj dokažejo, da smo Slovenci na Kranjskem „minderwerthig“ narod in da so Kranjski Nemci jedini kulturni element na Kranjskem.

Ves tisočletni boj nemštva proti slovenstvu je zasnovan na domišljiji, da so Nemci superijoren narod, Slovenci pa da smo inferijorni, da smo barbari. Na to priseza učenjak Mommsen prav tako kakor poulični pobalin Wolf, na to priseza vse nemštvo in iz tega izvaja svojo pravico do absolutne prevlade nemškega življa v kronovini Kranjski.

Tudi mej nami se nahajajo še ljudje, kateri verujejo v superijornost kranjskega nemštva nad slovanstvom, a vender je to bajka, katero treba spraviti s sveta, ker udušuje slovensko samozavest in ovira ter zadržuje razvoj tiste eneržije, katera je potrebna, da se čim prej zagotove zmaga slovenstva. Treba je že jedenkrat pokazati, kaka je dejanski ta superijorna kultura kranjskega nemštva, treba je že jedenkrat konstatirati, kdo je na Kranjskem v istini superijoren in kdo inferijoren.

Nemštvo v Avstriji je vedno in z vso brutalnostjo oviralo kulturni razvoj slovanskih narodov in sosebo nam Slovencem krati vsa sredstva za kulturni napredek, a dasi kot manjšina vlada nad večino prebivalstva, dasi ima v svojih rokah vso upravo, dasi služijo jedino le

njemu malone vsi učni zavodi in znanstvene ter sploh kulturne naprave, vzlic temu je to nemštvo jako sterilno in živi kulturno skoro samo ob kulturni plodovitosti Nemcev v Nemčiji.

Nemštvo na Kranjskem pa je kulturno tako neplodivo kakor kraška tla. To se da s konkretnimi naredbami neodvržno dokazati.

Nemška književnost je polje, katero se sploh ne obdelava. Sicer izhajata v Ljubljani dva „znanstvena“ lista v nemškem jeziku, oba na slovenske troške, a kar je njih kaj vredno, so pisali Slovenci, kar so skrpucali Nemci ni vredno, da se je natisnilo. Vlada importira sicer mnogo nemških profesorjev in uradnikov, a ti so znastveno tako malo osposobljeni, da se ne upajo vzeti peresa v roke in so k večjemu sposobni za spisovanje odurnih pamfletov v kakih nemških političnih časnikih.

Leposlovja sploh nihče ne goji. Vse kranjsko nemštvo ne premore ne jednega beletrista, ne jednega leposlovnega pisatelja in ne reducira čisto nič. Prav tako je popolnoma neplodovito v umetnosti, v slikarstvu, v kiparstvu, v glasbi, v dramatiki. V Ljubljani obstoji sicer nemško gledališče, katero vodi inportiran žid, a če bi je ne obiskovali Slovenci, bi bilo moralo že davno zapreti duri, Na tem gledališču pa ni še nikdar nastopil noben kranjski Nemeč in na njem sploh ne nastopajo Nemci, ampak samo Čehi in Židje.

V celi kranjski deželi izhaja samo jeden nemški časopis to je uradna Laibacher Zeitung, a še ta list izhaja na troške slovenskih eksekutov, kateri morajo s svojimi žulji polniti žep nemškega podjetnika.

Nemštvo na Kranjskem sploh kulturno ne živi, je kulturno tako malo produktivno, kakor ošanti-zamorci in si mora vse kar potrebuje za vsakdanj življenje izposoditi pri svojih bratih zunaj dežele in celo zunaj države.

Nasproti pa Slovenci lahko rečemo, da je naša kulturna delavnost z ozirom na mala sredstva, s katerimi razpolagamo uprav čudovito. Slovenci imamo Matico Slovensko, katera izdaja vsako leto več znanstvenih in leposlovnih spisov, imamo „Izvestja muzejskega društva“,

„Ljubljanski Zvon“, „Dom in Svet“, „Katoliški Obzornik“, „Slovenski Pravnik“ in še več drugih znanosti ali literaturi in politiki služečih listov, imamo dobre slikarje, znamenite kiparje, ugledne glasbenike, odlične zgodovinarje in jezikoslovce, velike pesnike in beletriste, imamo slovensko gledališče, kjer največ Slovenci tudi slovenske proizvode predstavljajo, iz kratka, naša kulturna delavnost je razmeroma jako velika, „prevladajoča nemška kultura“ pa je na Kranjskem prazna fraza.

Kulturen element na Kranjskem smo jedino le Slovenci, mi smo superijorni, naši Nemci pa so v primeri z nami ne samo inferijorni, ne samo „minderwerthig“, ampak so naravnost kulturno sovraženi živeli, ker so sami povse neproduktivni, pač pa ovirajo našo kulturno delavnost.

Naše želje.

Avstrijski episkopat je sklenil, da se svečano obhaja 60letnica posvečenstva Joahima Pečija, sedaj slavno vladajočega Leona XIII., vsem kristjanom svetega Očeta. V znak sinovske ljubezni podarili mu bodo ob tej priliki nabran „Petrov novc“. Ta naslednik Petrov je zagotovljen vesoljnega spoštovanja, ker, dasi rodod Italijan, vsem narodom, a posebno Slavenom, izkazuje nevadno pozornost. V polnosti svoje oblasti kot namestnik Gospodov more deliti izredne milosti. Nas Slovence (Carnogliani) so poznali v Rimu kot pobožen in radodaren narod. Stoječi v tako ugodnem mnenju pri sv. Stolu, mogli bi bili to ali ono novo dobroto doseči ali staro pravico izprositi, kajti Leon je mož, ki gleda na blagor cerkve, kakor vidimo na Francozkem. Zato bi želeli mi, da bi tudi sveti Oče našim vernim Slovincem, našemu duhovenstvu, podelil božičnico. Prva božičnica bodi v podobi molitvenika. Znano je, kako si katoliški kler, z nekajimi škofi na čelu, neprestano prizadeva, da bi se takoimenovani „brevir“ okolnostim potrebno preuredil. Taka preprava bi ne bila nič novega, saj se je bil z njo pečal že Koncil Trijentski, papež Pij V, Klemen VIII, Urban VIII, Pij VI, sam Leon XIII. Sedajna uredba ugaja, vendar ne splošno, romanskim narodom, ki imajo vso bogoslovsko in patristično literaturo v domačih jezikih, pa tudi sicer nimajo takih in tolikih opravil, kakor mi Slovenci in naši sorojaki. Slišali smo, da je preveč prelistavanja, mučnega iskanja, ki biva tim bridkejšje, čim več je dotičnik s časom v zadregi. Mislilo se je, da bi se „brevir“, ta duhovnikom predpisani molitvenik, pojednostavil. Ostali bi utegnili najlepši psalmi za vsakdanjo rabo, vsi itak niso za rabo prepogostno, ostalo pa bi bilo vsaki dan drugo, ter se čitalo vedno naprej, kakor se lista zajemiva povestnica, molitvenik, da bi se poleg njega ne potrebovalo nobenih drugih. Sleharnemu je uvidno, da je na izbiro krasnih molitvenih oblik, sestavljenih po svetih in učenih možeh, ki vsekako daleč presegajo Davida. V tem je opaziti neka obsoltnost, ki ne prija naravi katoliške cerkve, ki izključuje vsako sterilnost, ker se danoma preraja in širi. Ako se priuzame tmica zimskih dnevi, slaba svečava, že oborožene oči, mr-

zlota vremena, duhovska in narodna in gospodarska opravila, uradno pisarstvo, potrebni začrki, to bode proti reformacij le oni, ki je v preugodnih položajih. Ta stvar bi se dala razpravljati na dekanatskih konferencah, ki bi snov pretreseno prinesle v posvetna diecezanskej sinodi Ljubljanskej, ali če hočete, metropolitanskej ilirskej, koja cerkvena pokrajina obsega Gorico, Trst Koper, Poreč-Pola, Krk (Veglia). Ako je kranjski kler res toli naroden in slovensk, kakor mu na poudarjanje verjamemo, premagala bo dobra reč vse nasproti stoječe ovire.

Pa tako praktično urejeni „molitvenik“ (brevir) bi šele zadoščal, ko bi bil sestavljen v našem jeziku. To bi bila neznanska dobrota za vsakega klerika, ko bi vsaki dan dobival „domače“ zaloge svetopisemske, ter jo mogel neposredno upotrebiti! Drugi narodi imajo že brevir v svojih jezikih, za domačo in javno potrebo, in celó misale se dobiva. (Das römische Brevier in deutscher Sprache, herausgegeben von Dr. Fr. Zarrer, bischöfl. Geistl. Rat und qu-kg. Lycealprofessor in Regensburg. Mit Approbation des hochwürdigsten Herrn Bischofs von Regensburg. In 4 1/2 leder-Bändern mit Rotschnitt 22 M.). Koliko so trpele uboge redovnice, predno se jim jo oduzelo nerazumljivo breme latinščine. Ako se redovnice v pomanjkanju slovenske izdaje poslužujejo nemške, ne prihaja li odtodi oni nemški upliv? Ni li to naravska posledica?

Kakor pri vsakej stvari našli bi se pri tej — pomišljajci, ki bi šli tankovestno prašat na Talijansko, če smejo moliti — zasebno — v domačem jeziku. Meniš li, da ti bode Talijanščina tvoj jezik urivavala, ako je ga ti sam staviš na razpolaganje. Čujejo se ugovori v čestitosti latinščine. Bodi, ali znaj, da pred Bogom so vsi jeziki čestiti in oni najbolj, kterege govori najboljši narod. Ali se ni v latinščini pisalo največ budalosti in nesramnosti? Kaj so oni možje, ki so izumili železnice, parobrode, vsakovrstne stroje, telegraf in telefon in zrakoplovbo . . . s pomočjo latinščine to storili? Mrtve jezike hodo prihodno to stoletje izbacilo iz učnega načrta, ali pa bode dvojka iz njih breuzplivna za daljni napredek. ker jih duh in zahteva časa ne potrebuje; današnji čas zahteva gospodarskega, bogovskega, obrtnega, tehtničnega, sploh praktičnega izobraženja. Ljudstva če kruha, ne Ovidovih od. Ako so se mogli Grki in Latini vzobraziti v svojem jeziku, kaj bi se diugi ne v svojem? Obrniti je treba pogled samo na še pol neobljudeno Ameriko, praktično deželo, kako orijaški napreduje, da se njenega gospodarskega napredka boji celó njena stara učiteljica in mati Evropa. — Druga božičnica bi nam bila, ko bi se ilirskej metropoliji priklopili Lavantinska in Krška, odcepivši ji od Nemškega primasa in solograjskega kneznadškofa. Zgodovina uči, da nemški škofje Slovanom, bilo kot sodeželanom bilo kot katoličanom, niso bili nigdar naklonjeni; njim nasproti so se kazali najemnike, ljudi ki niso prihajali skozi vrata, ampak od drugod, pastirji, ki so ljubili ovce zavoljo njih mesa in volne. Od mož, ki hočejo iti med narode neznaboge ali krivoverce, se